

VASADI PÉTER

Az író örökléte

1926-ban született Budapesten. Költő, író, esszéíró. Egyetemi tanulmányait az ELTE BTK magyar–német szakán végezte. Legutóbbi írását 2002. 5. számunkban közzöltük.

A fontos író talán így lehetne gyökeresen jellemezni: nem azt írja, amit szeretne, hanem amit kell. Ha úgy látszik, mégis azt írja, amit akar és ő maga kétségkívül fontos, akkor alighanem azt akarja, amit akarnia kell (adatik). A fontos író (a hiedelmekkel ellentétben nem „szabad”, hanem) alárendelt. A kérdés az, hogy minek? Pontosabban, hogy mi az, aminek hajlandó alárendelnie magát? Olyasminek, ami alá akarja rendelni őt, semmi esetre sem. Az igazságnak viszont (és csakis annak) igen, de ez épp alárendelni nem akarja őt, mivel csak föltűnik, majd elmegy, és ezzel vonz. A fontos író, mielőtt megtapasztalná, már tudja, a szívéből, ebből a nagyon biztos telekommunikációs központból, hogy az igazság valóban megszabadít, és önhatalmúlag fölemel a láthatók és a láthatatlanok láthatóságának szemhatáráig, s még tovább. (Aki magát megalázza, fölmagasztaltatik.)

Pál apostol, minden idők legszabadabb, legelszegődöttebb, legvakmerőbb és legbölcsebb (és igazi!, nem pedig rubrikázott) értelmiségije, ezt így fejezi ki: Nem adok semmi emberi tekintetre. S másutt: Nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Urunkról — azaz csakis arra figyelek (mindenben!), ami igaz. No, ájvé, akkor őt semmi nem érdekli! — mondhatnánk. Nem így van; ami nem érdekli őt, az valóban a semmi. De a Minden csakis Jézus Krisztusban érdekli. Hiszen az ott is van! Nyilvánvaló tehát, hogy igazán csak őt érdekli a mindenki valós érdeke, ami nem más, mint az igazság. Ez pedig Isten.

A fontos író nem fél belemenni az igazság, vagyis a valós létezés kísértéseibe, sőt, minduntalan áldozatául esik azoknak. A közvetlen létezésformák (a környezet) nem kísértenek, hanem uralnak minket, tolakodnak felénk, hogy leigázzanak. Úgy tetszik, mintha ez a hétköznapi elégtelenség lenne a valóság, a maga erőszakos és szemtelen hullámsásával; káprázthatóan fontoskodik, miközben éretten szellemellenes: tudja, mikor kell zavarnia. Az álvalóság tettei magát valóságnak, a valódi valóság kísértésnek. Simone Weil mond erről egy átható erejű paradoxont: Isten az, aki van, de nem létezik, és a világ az, amely létezik, de nincs. Amiből kiderül, hogy amikor az író arra vállalkozik, amire kell, és nem arra, amit szeretne, akkor a(z) ideiglenes) létezés helyett a(z) örök) létet választja. Természetes, hogy ez utóbbit az előbbi nélkül nem kaphatja meg, mert az utóbbiban benne van az előbbi is (sőt, ennek képében jelenik meg, ahogy Jézusban Isten), de az előbbiben nincs benne (okvetlenül!) az utóbbi. A művészi

ihlet nem is más, mint az igaz(ság) lét(ének) pillanata.

Franz Kafka, a hitnek és az emberi létezésnek ez a szorongó, de szorongásában mindig a tetőre vergődő nagymestere írja följegyzéseiben: „Ne higgy a gonosznak, lehetnek előtte titkaid.” Vagyis az ideiglenesség — bár megszakítatlanul győztesnek mutatja magát — nem ismer téged. Nem tud rólad semmi lényegeset. Tapogatózik, próbálgat, spekulál, mint minden feszült állapotú rossz, célozgat, hátha eltalálja a lényegedet, amit megszigonyozva járszalagjára vonhat. Kafka bámulatos bensőségismeretét mutatja következő gondolata: „Ereszd csak be a gonoszt; nem kéri többet, hogy higgy neki.” Persze: hogy higgy neki, csak addig fontos, amíg be nem mászik a személyiség rejtett várkastélyába. Ott aztán szépen berendezkedik, már-már kiverhetetlenül elterpeszkedik, fiakat költ, bepiszkít mindent, amit talál, ami eddig magányosan ragyogott benned. Azután már füttyül arra, amit korábban oly fontosnak tartott. Íme, a Jézus Krisztus által elítélt farizeizmus látélete Kafka szerint. Ebből is kitetszik, hogy a farizeizmus, amely a nyers gonoszság elhalványult ikertestvére, nem az, aminek mondja magát, nem ellenfél, hanem ragály, fondorlatos megkerülése a jónak, vagyis az életnek, az igazsággal szembeni pártütés, azaz a létezés unalmat keltő szétforgácsolása. „Az igazi ellenféltől határtalan bátorság költözik beléd” — mondja Kafka. Mivel az igazi ellenfél a másik jó. A Másik. A jóval komplementer jó, az igaz színei. Az igazi ellenfél nem tört vagy bombát tart eléd (virágcsokorba rejtve), hanem tükröt. A jobb latornak nem a bal lator volt az ellenfele, hanem maga az Üdvözítő — el is ragadta őt.

Kafka, akinek úgy nehezedett vállára a létezés, mint kényszerítő s kérdéseket sem tűrő teher, e rettenetes súly viselésében a megértés oly magaslataira emelkedett, mint Rilke vagy József Attila. Ezt írja az angyalokról (figyeljük megjegyzésében az intim logika erejét): „Az angyalok nem repülnek, mivel semmiféle nehézkedést nem kell legyőzniük” (Halasi Zoltán fordításai). Nem azt firtatja, vannak-e angyalok, vagy nincsenek, hanem hogy milyenek? Ez bibliai stílusú, kijelentő megismerés. Kafka az igazság kísértésében rájön a valóságra: az angyalok áttűnnek a régiókon.

* * *

Napok óta nem találom helyemet az íróasztalomnál. Falusinak nevezhető utcában lakom, a főváros periferiáján, ami azt jelenti, hogy egyelőre még akad benne néhány tetőgerinccel az utcára merőleges ház a sátortetős, kétablakszemes, járdára terpeszkedő, pallértervezte semmilyenek között. Szemben velem, a túloldali tulajdonos idős parasztapjának még volt figyelme arra, hogy szabad kézzel rakott gipszdomborulattal vegye körül a redőnyös ablakszemét. A szürke

alapszínben a húslészinű díszítés nemcsak ritka, hanem kedves, naiv, elgyönyörködtető. Az ilyen homlokzat hálás: változatos fény-árnyék játéknak tartja oda magát, s ezt megtöri a díszítés domborulataival. Íróasztalomra ablakfény esik. A magasra nyúlt s rendetlenül szétágazó akáclombok, mögöttük a bujkáló homlokzat, a nagy kék ég s messze a rongyos fenyők békességet s mérsékelt fényt adagoltak asztalomra, míg egyszerre vandál ésszerűségre hivatkozva csonkig visszavágták a fákat. Most haragosan dől be hozzám a fény, agresszívan, kéretlenül, hunyorgásra készítve.

Valami itt megkopaszodott. Az utca eredetietlen lett, mint egy koponyához pacsulizott frizura. Látómezőmet bántó, kemény célszerűség uralja. A kócos, táncoló zöldet kiirtotta a konok forma rémuralma. Morgolódom, vicsorítok, fenézek magamban, aztán kétoldalról összerántom a függönyt, s lámpát gyújtok, déli verőfényben. A kinti napsütés elhalványodik, a keresztbe csíkos függöny eltávolítja a közelit. Épp ettől a távolságtól fosztottak meg a barbárok, és ebben az erőszakos direktségben magamra hagytak. Lehet, hogy képzelődöm, de az iménti vakító világosságban nemcsak másképp olvastam, másképp is írtam s gondolkodtam. Túl élesen, fekete-fehéren, finomtalanul. S hiába próbáltam megszokni a fényostromot, egy idő után lecsaptam a tollamat, becsuktam a könyvet, s kissé ingerülten lökve hátra a széket, hagyva abba az írást, kiballagtam a kertbe. Hát igen, a fák embersége zavartalan. Most is megkönnyít. Mi történt itt?

Nem lehet fényszóró csóvájában élni. Embertelen világossággal ölni is lehet. Ha mindig csak a lényegekkal bunkóznak minket, abba belerokkanhatunk. Itt nem mellékes dologról van szó, hanem stílusról. Az pedig az élet mikéntjéről, az életmódról tájékoztat. Nem lehet úgy olvasni, hogy szememet a sorok közti fehér, akár az aszfaltra meszelt kordon kötelezi haladásra. Ez rabszolgamunka. Olvasni annyi, mint élni. Élni pedig a magam akarata szerint óhajtok Belekapok a könyvbe, előrelapozok, visszakeresek benne, kombinálok és szuggerálok az előttem álló mondatot, árulja csak el a gazdagságát, az erejét, az igazát, a színeit, lássuk csak oldalsebeit, mit tud, mivel ámít, mit nem mond ki, mit akar megmutatni magából? Aki olvas, élete vegyi-szellemi konyhájában készíti magát. Az is, aki ír. Azzal a hallatlan többletfelelősséggel, hogy ismeretlen másokat is készít.

Ez a vad fény a steril törvényt képviseli. Az egyneműség mérgező hatását. Ez az, amiről azt mondja Pál apostol, hogy szüli a bűnt. A fogva tartó igazság hívja ki a vágyat, hogy lázadjunk ellene. Mert ha az igazság fogva tart, nem pedig fölszabadít, akkor van benne valami, ami nem igazság, csak be van vele mázsolva. Ez még a nyílt igaztalanságnál is rosszabb, mert igaztalanság se: pusztá erőszak. Az igazságot alig lehet megkülönböztetni a szeretettől, talán nem is más, mint a szeretet szíve vagy gerince, egy szervezet a kettő. Szürke? — kérdezem ma-

gamtól, ahogy lépkedek vissza a házba. Ó, nem, nem szürke! A szeretet szintelen. Több a színeknél. Nem a szín a végső érték. Nem is fehér a szeretet. Csak talán a hozzá vezető út fehér, ahogy murvával szórva kanyarog. A szeretet átengedi magán a világot, befogadja, nem válogatja, mint a lencsét, ez jöhet belőle, az nem, vele mélyül, vele emelkedik, nem ragyog, nem diadal-maskodik, eltűnni látszik a világban, szétterjed benne, megérti, vele van.

Úgy, ahogy a bizonytalanságban a bizonyosság. Van bizonyosság, kérlelhetetlenül van, mint a végszó, az utolsó pillanat, a pont. De benne bukdácsol a lét bizonytalanságában, elmerül benne és fölszínre jön, úszik vele, részesedik belőle, de soha azzá nem válik. Mégsem kemény mag, lágyabb a közegnél, alakítható és hajlékony, másnemű: a bizonyosság minőség. Nézem az elfüggönyözött verőfényt, s eszembe jut a szelídség mibenléte. A hallgatás hangja. Az igazi erő elrejtőzik. A monoton s dörmögő harsányságot az útnak hagyja, a tülekedők dialógusát és a megélhetés zajtörmelékeit.

Függöny a test. Nem látszat, hanem látvány. Láthatóság. A test nagyra hivatott. Minden, ami fontos és megfogható, mi magunk, a mondat, a kép, a forma, a tekintet nem látszat, hanem megtestesülés. A fénynek azt a nyers ösztönösségét, amelytől szenvedek, testbe öltöztetem, elhomályosítom. A költészetben ez azt jelenti, hogy minden a szavakon múlik. Fény és szó, egy fogalom.

A VIGILIA KIADÓ ÚJDONSÁGAI

A XX. századi keresztény gondolkodók sorozatában:

Luigi Giussani: A kereszténység kihívásának eredete

Ára: 900,- Ft

A Sapientia családpedagógiai füzetek című
új sorozatból megjelent:

Eva Petrik: Gyermekeimmel

Ára: 470,- Ft

Dr. Theodor Bovet: Felette nagy titok. Könyv a házasságról

Ára: 490,- Ft

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigilia Kiadóhivatalban:

1053 Budapest, Kossuth Lajos u. 1. III. lh. II. em.

Telefon: 317-7246; Fax: 317-7682

Postacím: 1364 Budapest, Pf. 48.